

В.Й. Плиса, З.П. Плиса

**ТЕОРІЯ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ**

В. Й. Плиса, З. П. Плиса

ТЕОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Навчальний посібник

Львів
Видавництво ННВК „АТБ”
2020

УДК 657.37(075.8)
ББК 65.052я73
П 389

Рецензенти:

Алексєнко Л. М.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку та фінансів
Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту
Тернопільського національного економічного університету;

Баланюк І. Ф.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ „Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”;

Іонін Є. Є.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту
Донецького національного університету імені Василя Стуса.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 17/3 від 30 березня 2016 року).*

Плиса В. Й., Плиса З. П.
П 389 Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібник / В. Й. Плиса,
З. П. Плиса. – Львів: Видавництво ННВК „АТБ”, 2020. – 200 с.
ISBN 978-966-2042-22-1

У навчальному посібнику розглянуто суть, значення та види господарського обліку; завдання, функції, вимірники, предмет і метод бухгалтерського обліку; зміст і структуру бухгалтерського балансу та рахунків бухгалтерського обліку, сутність подвійного запису; місце та роль оцінювання і калькулювання в системі бухгалтерського обліку; організацію документообороту на підприємствах. З'ясовано склад, елементи, якісні характеристики фінансової (бухгалтерської) звітності. Зосереджено увагу на проблемах розкриття інформації та порядку виправлення помилок у фінансовій звітності. Наведено основні поняття та терміни бухгалтерського обліку.

Для студентів закладів вищої освіти, слухачів системи післядипломної освіти, усіх, хто цікавиться бухгалтерським обліком.

УДК 657.37(075.8)
ББК 65.052я73

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Тема 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, ЙОГО ПРЕДМЕТ І МЕТОД	7
1.1. Суть, значення та види господарського обліку	7
1.2. Бухгалтерський облік у системі управління підприємством	9
1.3. Завдання, функції та вимірники бухгалтерського обліку	13
1.4. Предмет бухгалтерського обліку та його об'єкти	16
1.5. Метод бухгалтерського обліку	18
Контрольні запитання	20
Тестові завдання	20
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	22
Додатки до теми 1	23
Тема 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС	25
2.1. Поняття, зміст і структура бухгалтерського балансу	25
2.2. Зміни в балансі під впливом господарських операцій	31
2.3. Класифікація балансів	33
2.4. Схеми балансових конструкцій у міжнародній практиці	35
Контрольні запитання	36
Тестові завдання	37
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	38
Додатки до теми 2	39
Тема 3. РАХУНКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ПОДВІЙНИЙ ЗАПИС	40
3.1. Зміст і структура рахунків бухгалтерського обліку, їхній зв'язок з балансом	40
3.2. Суть і значення подвійного запису	44
3.3. Синтетичні й аналітичні рахунки бухгалтерського обліку	45
3.4. Узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку	47
Контрольні запитання	48
Тестові завдання	48
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	50
Додатки до теми 3	51

Тема 4. ОЦІНЮВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЯЦІЯ	58
4.1. Оцінювання в системі бухгалтерського обліку	58
4.2. Калькуляція та калькулювання	60
Контрольні запитання	62
Тестові завдання	63
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	64
Додатки до теми 4	65
Тема 5. ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ТЕХНІКА І ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	66
5.1. Документація та організація документообороту на підприємстві	66
5.2. Інвентаризація: види та порядок проведення	70
5.3. Техніка та форми бухгалтерського обліку	74
Контрольні запитання	91
Тестові завдання	92
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	94
Додатки до теми 5	95
Тема 6. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ	145
6.1. Поняття, склад та елементи фінансової звітності	145
6.2. Якісні характеристики фінансової звітності та принципи її підготовки	148
6.3. Розкриття інформації у фінансовій звітності	149
6.4. Консолідована фінансова звітність	152
6.5. Порядок виправлення помилок у фінансовій звітності	155
Контрольні запитання	157
Тестові завдання	158
Рекомендована література для поглибленого вивчення теми	160
Додатки до теми 6	163
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	189
КОРОТКИЙ ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	195
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	198

ПЕРЕДМОВА

Суть, функції та призначення бухгалтерського обліку формувалися історично, відображаючи рух, тенденції загального розвитку суспільства й особливості іманентного саморозвитку. Враховуючи обидва чинники, синтезуючи історичні й теоретичні аспекти, можна визначити потребу і функції бухгалтерського обліку як різновиду людської діяльності, з'ясувати суспільно-політичні, історико-культурні передумови його появи, основні тенденції, загальні закономірності, національну специфіку та етапи розвитку.

Зміст і характер, функції й адресації, а отже, роль бухгалтерського обліку змінювалися залежно від загального рівня суспільного та культурного розвитку, особливостей певного етапу господарського процесу.

Інформація, отримана з бухгалтерського обліку, є основою для ухвалення більшої частини управлінських рішень. Дані, які згруповані та деталізовані за відповідними ознаками, дають змогу зробити висновок про фінансовий стан підприємства, з'ясувати перспективи його розвитку, оцінити фінансові ризики, сформувані інвестиційні програми. На підставі облікових даних формують бухгалтерську (фінансову) та статистичну звітність.

Становлення ринкової економіки неможливе без добре підготованих фахівців, які опанували фундаментальні принципи організації бухгалтерського обліку. Щоб допомогти вирішити зазначені проблеми, уклали цей посібник.

Головна задача навчального посібника – допомогти студентів у вивченні таких складних питань теорії бухгалтерського обліку: особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві; зміст і структура бухгалтерського балансу та рахунків бухгалтерського обліку, сутність подвійного запису; місце та роль оцінювання і калькулювання в системі бухгалтерського обліку; організація документообороту на підприємствах; особливостях фінансової звітності підприємства.

Структура посібника (відповідно до поставленої задачі) складається з логічно пов'язаних між собою шести тематичних блоків.

У першому тематичному блоці – „Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод” – з'ясовано суть, значення та види господарського обліку, місце бухгалтерського обліку в системі управління підприємством. Зосереджено увагу на завданнях, функціях, вимірниках, предметі й методі та об'єктах бухгалтерського обліку.

У другому тематичному блоці „Бухгалтерський баланс” розкрито

поняття, зміст і структуру бухгалтерського балансу, розглянуто можливі зміни в балансі під впливом господарських операцій, зосереджено увагу на класифікації балансів та схемах балансових конструкцій, що використовують у міжнародній практиці.

Зміст і структуру рахунків бухгалтерського обліку та їхній зв'язок з балансом опрацьовано в третій темі навчального посібника „Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис”. У цьому ж тематичному блоці зосереджено увагу на з'ясуванні суті та значенні подвійного запису. Висвітлено порядок узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку. Обґрунтовано використання синтетичних й аналітичних рахунків у бухгалтерському обліку.

У темі „Оцінювання та калькуляція” розглянуто місце оцінювання як способу вартісного визначення господарських фактів, явищ і процесів у системі бухгалтерського обліку. Висвітлено сутність процесу розрахунку грошових витрат на одиницю продукції та конкретного виду робіт, послуг.

П'ятий тематичний блок „Документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку” – з'ясовує сутність документації та проблеми організації документообороту на підприємстві; види та порядок проведення інвентаризації; техніку та форми бухгалтерського обліку.

У завершальній шостій темі навчального посібника „Фінансова звітність” з'ясовано поняття, склад, елементи, якісні характеристики та принципи підготовки фінансової звітності й порядок складання консолідованої фінансової звітності. Зосереджено увагу на механізмі розкриття інформації та порядку виправлення помилок у фінансовій звітності.

Кожний тематичний блок посібника побудований так, щоб активізувати пізнавальну діяльність студента. Проблематику теми узагальнюють контрольні запитання і тестові завдання, які допоможуть студентові визначити рівень засвоєння опрацьованого матеріалу.

Навчальний посібник розрахований на студентів вищих навчальних закладів, слухачів системи післядипломної освіти, усіх, хто цікавиться бухгалтерським обліком.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
4. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України 28 березня 2013 року № 433 із змінами внесеними наказами Мінфіну від 27 червня 2013 року № 635, від 30 грудня 2013 року № 1192 // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
5. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України 11 квітня 2013 року № 476 із змінами внесеними наказами Мінфіну від 27 червня 2013 року № 635 від 30 грудня 2013 року № 1192 від 15 квітня 2014 року № 401 // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
6. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України 27 червня 2013 року № 635 // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 (МСФЗ 1) „Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 2 (МСФЗ 2) „Платіж на основі акцій” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 3 (МСФЗ 3) „Об'єднання бізнесу” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
10. Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ 4) „Страхові контракти” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
11. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 (МСФЗ 5) „Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
12. Міжнародний стандарт фінансової звітності 6 (МСФЗ 6) „Розвідка та оцінка запасів корисних копалин” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
13. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7) „Фінансові інструменти: розкриття інформації” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 8 (МСФЗ 8) „Операційні сегменти” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

15. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) „Фінансові інструменти” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
16. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 (МСФЗ 10) „Консолідована фінансова звітність” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
17. Міжнародний стандарт фінансової звітності 11 (МСФЗ 11) „Спільна діяльність” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
18. Міжнародний стандарт фінансової звітності 12 (МСФЗ 12) „Розкриття інформації про частки участі в інших суб’єктах господарювання” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
19. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13) „Оцінка справедливої вартості” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
20. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) „Подання фінансової звітності” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) „Запаси” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) „Звіт про рух грошових коштів” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8) „Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 10 (МСБО 10) „Події після звітного періоду” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
26. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 11 (МСБО 11) „Будівельні контракти” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
27. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 (МСБО 12) „Податки на прибуток” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
28. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) „Основні засоби” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО 17) „Оренда” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18) „Дохід” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 (МСБО 19) „Виплати працівникам” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 20 (МСБО 20) „Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

33. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21) „Вплив змін валютних курсів” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 (МСБО 23) „Витрати на позики” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 24 (МСБО 24) „Розкриття інформації про зв’язані сторони” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 26 (МСБО 26) „Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27 (МСБО 27) „Консолідована та окрема фінансова звітність” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
38. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 28 (МСБО 28) „Інвестиції в асоційовані підприємства” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
39. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 29 (МСБО 29) „Фінансова звітність в умовах гіперінфляції” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
40. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 31 (МСБО 31) „Частки у спільних підприємствах” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
41. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32) „Фінансові інструменти: подання” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
42. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 33 (МСБО 33) „Прибуток на акцію” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
43. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 34 (МСБО 34) „Проміжна фінансова звітність” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
44. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 (МСБО 36) „Зменшення корисності активів” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
45. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37) „Забезпечення, умовні зобов’язання та умовні активи” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
46. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38) „Нематеріальні активи” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
47. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 (МСБО 39) „Фінансові інструменти: визнання та оцінка” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
48. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 40 (МСБО 40) „Інвестиційна нерухомість” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

49. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 (МСБО 41) „Сільське господарство” // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
50. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
51. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 „Консолідована фінансова звітність” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
53. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 „Баланс” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 „Звіт про фінансові результати” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
55. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 „Звіт про рух грошових коштів” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
56. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 „Звіт про власний капітал” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
57. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 „Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
58. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
59. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 „Нематеріальні активи” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
60. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 „Запаси” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
61. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 „Дебіторська заборгованість” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
62. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 „Зобов'язання” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
63. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 „Фінансові інвестиції” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
64. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 „Фінансові інструменти” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
65. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 „Оренда” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
66. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 „Дохід” [Електронний ресурс]

- // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
67. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 „Витрати” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 „Податок на прибуток” // <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 69. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 „Будівельні контракти” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 70. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 „Об’єднання підприємств” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 71. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 „Консолідована фінансова звітність” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 72. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 „Вплив змін валютних курсів” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 73. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 „Вплив інфляції” // <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 74. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 „Розкриття інформації щодо пов’язаних сторін” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 75. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 „Прибуток на акцію” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 76. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 „Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 77. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 „Виплати працівникам” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 78. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 „Діяльність, що припиняється” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 79. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 „Зменшення корисності активів” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 80. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 „Фінансова звітність за сегментами” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 81. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 „Біологічні активи” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 82. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 „Фінансові витрати” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу:

- <http://zakon1.rada.gov.ua/>
83. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 32 „Інвестиційна нерухомість” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 84. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 33 „Витрати на розвідку запасів корисних копалин” [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 85. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 34 „Платіж на основі акцій” // <http://zakon1.rada.gov.ua/>
 86. Булгакова С. В. Основы балансоведения : учеб. пособие / С. В. Булгакова. – Воронеж: Воронеж. гос. ун-т, 2005. – 92 с.
 87. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібник / Н. М. Грабова. – [6-те вид]. – К.: А.С.К., 2002. – 266 с.
 88. Плиса В. Й. Бухгалтерський облік : навч. посібник. [Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. / В. Й. Плиса, З. П. Плиса. – Київ: Каравела, 2010. – 480 с.
 89. Плиса В. Й. Бухгалтерський облік : навч. посібник. [Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. / В. Й. Плиса, З. П. Плиса. – [Друге видання]. – Київ: Каравела, 2011. – 520 с.
 90. Плиса В. Й. Бухгалтерський облік : підручник / В. Й. Плиса, З. П. Плиса. – Львів: Видавництво ННВК „АТБ”, 2011. – 420 с.
 91. Плиса В. Й. Бухгалтерський облік: Довідник. / В. Й. Плиса, З. П. Ріль – Львів: Видавництво ННВК „АТБ”, 2009. – 200 с.
 92. Плиса В. Й. Схеми балансових конструкцій: балансові теорії і міжнародна практика / В. Й. Плиса, З. П. Плиса // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – Вип. 41. – 2009. – С.492-500.
 93. Плиса З. Організація облікового супроводу логістичних операцій виробничо-збутових систем / З. Плиса // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник. – Вип. 21. – Львів, 2010. – С. 383-386.
 94. Плиса З. П. Балансові конструкції: економічна природа, зміст та історія розвитку / З. П. Плиса // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія „Економіка” : збірник наукових праць – Вип. 2(2). – 2014. – С.143-148.
 95. Плиса З. П. Організація облікового супроводу логістичних операцій виробничо-збутових систем АПК України / З. П. Плиса – Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія „Люкс”, 2012. – № 1 (9) – 408 с. – С. 266 – 271.
 96. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. [Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України] – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
 97. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посібник. / В. В. Сопко – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.
 98. Сопко В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник. / В. Сопко, В. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2000. – 260 с.

КОРОТКИЙ ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Активи. Ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому.

Активні рахунки. Рахунки призначені для обліку господарських засобів і коштів за їхнім складом і розміщенням, вони відображають зміст активної частини бухгалтерського балансу. В активних рахунках залишок господарських засобів на початок місяця та збільшення їх відображають по дебету, а вибуття – по кредиту. Сальдо на активних рахунках завжди буде по дебету.

Активно-пасивні рахунки. Рахунки, в яких сальдо може бути і по дебету, і по кредиту. Якщо на активно-пасивному рахунку сальдо буде по дебету, то його призначення як активного рахунка треба відображати в активі балансу, якщо ж по кредиту, то його призначення як пасивного рахунка і відображати потрібно в пасиві балансу.

Баланс. Спосіб економічного групування, узагальнення та віддзеркалення майна підприємства у вартісній оцінці на певну дату. Балансове узагальнення дає змогу зіставити майно підприємства (його активи) з джерелами його формування (капітал власника і зобов'язання, які обчислено у вартісному вираженні на певну дату, зазвичай на кінець звітного періоду або в спеціально передбачених випадках). Балансове рівняння зіставляє економічний зміст обліку (що враховується) і юридичний його аспект (завдяки яким джерелам з'явилося в організації майно). Обидві оцінки подано в балансі в однакових сумах.

Бухгалтерська звітність. Єдина система даних про майнове та фінансове становище підприємства, що є сукупністю економічних показників, які характеризують його діяльність за звітний період.

Бухгалтерський облік. Процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Бухгалтерський рахунок. Обліковий символ, який використовують для запису й узагальнення збільшення або зменшення певного виду доходів, витрат, активів, зобов'язання та власного капіталу підприємства, установи, організації. За формою бухгалтерський рахунок – це таблиця, ліву частину якої називають „дебет” (з лат. *debet* – він винен), на якій відображають господарські операції, а праву – „кредит” (з лат. *credit* – він вірить). Рахунки відкривають на кожен вид активу, капіталу та зобов'язань, доходів і витрат, на рахунках також виявляють і розподіляють фінансовий результат.

Власний капітал. Частина в активах підприємства, що залишається після

вирахування його зобов'язань.

Господарський облік. Система спостереження, вимірювання, реєстрації та узагальнення господарських фактів, явищ, процесів з метою аналізу, контролю і управління ними.

Грошовий вимірник. Застосовують для узагальненого відображення наявності та руху засобів (майна) підприємства, джерел їхнього формування, господарських процесів і результатів діяльності в єдиному грошовому вимірнику (національній валюті України). За допомогою грошового вимірника визначають, наприклад, загальну вартість наявних у господарстві основних засобів (будівель, споруд, машин, устаткування тощо), виробничих запасів, собівартість виготовленої та реалізованої продукції (виконаних робіт, послуг). Цей вимірник використовують для планування та обліку процесів виробництва й обігу, визначення фінансових результатів і рентабельності діяльності, а також для проведення розрахунків між підприємствами, організаціями, установами.

Документація. Сукупність носіїв первинної інформації, що відображає господарську діяльність підприємств і організацій. Всі господарські операції, які проводить підприємство, треба оформляти документально. На підставі цих документів ведуть бухгалтерський облік.

Зобов'язання. Заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють в собі економічні вигоди.

Інвентаризація. Спосіб визначення фактичної наявності товарно-матеріальних цінностей на підприємстві та звірка з даними бухгалтерського обліку, що є одним з обов'язкових прийомів бухгалтерського обліку. Інвентаризацію на підприємстві проводять для того, щоб забезпечити достовірність даних бухгалтерського обліку та звітності, під час якої перевіряють і документально підтверджують наявність, стан майна й фінансових зобов'язань. Вона допомагає виявити товарно-матеріальні цінності, які втратили свої первинні якості, застаріли або не використовуються, а також нестачу та надлишки. За результатами інвентаризації з'ясовують реальну вартість взятих на баланс основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, цінних паперів і фінансових вкладень, суми грошей у касах, на рахунках (поточному, валютному та інших) у банках, дебіторську та кредиторську заборгованість, витрати майбутніх періодів. Необхідність щодо її проведенні визначає керівник підприємства.

Калькуляція. 1. Спосіб визначення собівартості одиниці продукції на підставі даних бухгалтерського обліку. 2. Процес розрахунку грошових витрат на одиницю продукції та конкретного виду робіт, послуг.

Матеріальна відповідальність. Обов'язок згідно зі законом відшкодувати збиток (збитки, втрати, недостачі цінностей і грошових коштів), нанесений діями або бездіяльністю посадових осіб.

Натуральні вимірники. Дають змогу отримати інформацію про господарські засоби і процеси в натуральному вираженні – в одиницях ваги,

об'єму, площі, потужності тощо. Забезпечують не тільки кількісне відображення обліковуваних об'єктів (наприклад, виготовленої продукції), а й їхню якісну характеристику (за видами, сортами, розмірами тощо), що має важливе значення для збереження господарських засобів.

Оцінка. Спосіб вираження об'єктів бухгалтерського обліку в узагальнювальному вартісному вимірнику, одиницею якого є гривня.

Оцінювання. Спосіб вартісного визначення господарських фактів, явищ і процесів.

Пасивні рахунки. Слугують для обліку джерел господарських засобів і коштів за цільовим призначенням і відображають зміст пасивної частини балансу. В пасивних рахунках, навпаки, збільшення джерел коштів (або заборгованості за одержані господарські засоби) відображають по кредиту, а зменшення – по дебету. Сальдо на пасивних рахунках завжди буде по кредиту.

Подвійний запис. Метод віддзеркалення господарських операцій у системі бухгалтерських рахунків двічі. Вплив господарських операцій на фінансове становище організацій (підприємств) у бухгалтерській інформаційній моделі враховується двічі: за дебетом одного або декількох рахунків і за кредитом одного або декількох рахунків. Суми дебетового та кредитового оборотів за кожною операцією завжди рівні.

Сальдо рахунка. Різниця між підсумками записів по дебету і кредиту рахунків з урахуванням змін на рахунку на кінець звітного періоду.

Трудові вимірники. використовують для визначення кількості затраченої праці в одиницях робочого часу – днях, годинах, хвилинах. За допомогою трудових вимірників у поєднанні з натуральними визначають і контролюють норми виробітку, визначають продуктивність праці (наприклад, за кількістю часу, витраченого на виробництво одиниці продукції), контролюють використання робочого часу та фонду оплати праці.

Управлінський (внутрішньогосподарський) облік. Процес виявлення, вимірювання, збирання, нагромадження, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі облікової інформації, яку використовує управлінський персонал всередині підприємства для прийнятті управлінських рішень і забезпечення ефективного використання ресурсів.

Фінансова (бухгалтерська) звітність. Система узагальнюючих показників фінансового стану, фінансових результатів діяльності, руху грошових коштів а також змін, що відбулися у складі власного капіталу підприємства.

Фінансовий облік. Сукупність правил і процедур, які забезпечують підготовку, аналітико-синтетичну обробку й оприлюднення інформації про активи (майно), зобов'язання, власний і позиковий капітал, фінансові результати діяльності підприємства та його фінансово-майновий стан. Він є обов'язковим видом обліку, який ведуть на підприємстві, гарантує розкриття усієї важливої (суттєвої) фінансової інформації в публічній звітності.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Автоматизована форма бухгалтерського обліку 91
Активи 25, 195
Активні рахунки 41, 195
Активно-пасивні рахунки 42, 195
Аналітична функція бухгалтерського обліку 14
Баланс 19, 25, 195
Баланс-брутто 34
Баланс-нетто 34
Бухгалтерська звітність 20, 195
Бухгалтерський облік 7, 195
Бухгалтерський рахунок 19, 40, 195
Відновна вартість 59
Власний капітал 17, 26, 195, 196
Вступний (організаційний) баланс 33
Генеральний баланс 34
Головна книга 76
Головні завдання інвентаризації 71
Господарський облік 7, 196
Грошовий вимірник 15, 196
Джерела власних засобів 17
Джерела залучених (позикових) коштів 17
Довгострокові зобов'язання 17
Документація 19, 196
Єдність оцінки 58
Журнальна форма бухгалтерського обліку 90
Забалансові рахунки бухгалтерського обліку 43
Залишкова вартість 59
Зведений баланс 34
Зобов'язання 17, 26, 196
Інвентаризація 19, 70, 196
Інвентарний баланс 34
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій 42
Інформаційна функція бухгалтерського обліку 13
Інформація про підприємство яка підлягає розкриттю у фінансовій звітності 150
Калькуляційна одиниця 60
Калькуляція 19, 60, 196
Класичні балансові теорії 28
Книжний баланс 34
Консолідована фінансова звітність 152
Контрольна функція бухгалтерського обліку 14
Ліквідаційний баланс 33
Матеріальна відповідальність 15, 196
Меморіально-ордерна форма бухгалтерського обліку 88
Натуральні вимірники 15, 196
Необоротні активи 17
Непрямі витрати 62
Нормативна калькуляція 62
Об'єкт калькуляції 60
Об'єднувальний баланс 34
Облікові реєстри (реєстри) 74
Оборотні активи 17
Одиничний баланс 34
Оперативний облік 7
Операційні рахунки бухгалтерського обліку 43
Орієнтовний перелік подій після дати балансу 156
Основні рахунки бухгалтерського обліку 43
Основні способи (або елементи) методу бухгалтерського обліку 20
Оцінка 19, 197

- Оцінювання 58, 197
Пасивні рахунки 41, 197
Первісна (фактична) вартість 59
План рахунків бухгалтерського обліку 42
Планова (кошторисна) калькуляція 62
Подвійний запис 19, 197
Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 9
Постійно діючі інвентаризаційні комісії 72
Поточні баланси 33
Поточні зобов'язання 17
Предмет бухгалтерського обліку 16
Принцип автономності 9
Принцип безперервності 10
Принцип єдиного грошового вимірника 10
Принцип історичної (фактичної) собівартості 10
Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат 10
Принцип обачності 9
Принцип періодичності 10
Принцип повного висвітлення 9
Принцип послідовності 10
Принцип превалювання сутності над формою 10
Простий метод калькуляції 60
Прямі витрати 61
Реальність оцінки 58
Регульовальні рахунки бухгалтерського обліку 43
Робочі інвентаризаційні комісії 73
Роздільні баланси 33
Сальдо рахунка 41, 197
Санаційний баланс 33
Складний (розрахунковий) метод калькуляції 60
Спосіб „червоного сторно” 75
Статико-динамічний баланс 30
Статистичний облік 7
Теорія динамічного балансу 29
Теорія статичного балансу 28
Трудові вимірники 15, 197
Управлінський (внутрішньогосподарський) облік 8, 197
Фактична (звітна) калькуляція 62
Фінансова (бухгалтерська) звітність 145, 197
Фінансовий облік 8, 197
Фінансово-результативні рахунки бухгалтерського обліку 43

Навчальне видання

ПЛИСА Володимир Йосипович
ПЛИСА Зоряна Петрівна

ТЕОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Навчальний посібник

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 20.01.2020. Формат 60×84¹/₁₆
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 10,84

Видавництво ННВК „АТБ”.
79040, м. Львів, вул. Патона, 17/29.
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи серія ДК № 2661 від 20.10.2006.